

บทที่ ๒

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าการศึกษาโดยเฉพาะสำหรับประชาชนทั่วไป เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ เพราะประชาชนเท่านั้นที่ เป็นผู้กำหนดอนาคตของประเทศ (มาฆาทาคะ ทาชิบานา ๒๕๒๔ : ๑๕) พระเทพวิสุทธิเมธี (พุทธทาสภิกขุ) ได้กล่าวว่าท่าน เชื่ออย่างมากว่า การศึกษาจะช่วยให้ประชาชนได้พัฒนาได้เจริญก้าวหน้า ทั้งทางโลกและทางธรรม ตราบใดที่ไม่มีการศึกษานุคคณิกจะล้มล้างและไม่มียะไรจะช่วยให้เกิดความก้าวหน้าขึ้นได้ (พระเทพวิสุทธิเมธี, วิถุ "รายการปาฐกถาธรรม") ฉะนั้น การจัดวางรากฐานการศึกษาให้ประชาชนอย่างกว้างขวางทั่วถึงทุกระดับวัยตลอดชีวิต และทุกระดับการศึกษาจนถึงขั้นอุดมศึกษาในทุก ๆ สาขาวิชา จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและมีประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ และเป็นนโยบายของรัฐบาลทุกยุคทุกสมัย

ในประเทศที่กำลังพัฒนาโอกาสทางการศึกษาในระบบมักจะมีข้อจำกัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับอุดมศึกษา ในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา จำนวนผู้สมัครสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยของรัฐในระบบการสอบคัดเลือกได้เพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ ๒๐๐ ในขณะที่จำนวนการรับเข้าเพิ่มขึ้นได้เพียงประมาณร้อยละ ๕๐ เท่านั้น (วารสาร บวรศิริ ๒๕๒๕ : ๖) ประเทศไทยได้ประสบปัญหาในเรื่องการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ต่อเนื่องกันมาเป็นเวลาช้านาน กล่าวคือผู้สำเร็จมัธยมศึกษาตอนปลาย และมีความประสงค์จะเข้าเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา แต่สอบเข้าไม่ได้มีเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นยังมีกลุ่มบุคคลที่ไม่มีสิทธิที่จะสมัครสอบคัดเลือกที่จะเข้าเรียนในระดับอุดมศึกษาได้อีก เช่น ข้าราชการ พ่อค้า แม่ค้า แม่บ้าน หรือผู้ที่ต้องออกจากสถานศึกษาด้วยเหตุผลต่าง ๆ บุคคลเหล่านี้มีความต้องการโอกาสทางการศึกษา และมีความจำเป็นที่น้ำจะได้รับการศึกษาในชั้นสูงขึ้นไปเช่นเดียวกับผู้จบมัธยมศึกษาปีที่ ๕ ใหม่ ๆ แต่บุคคลเหล่านั้นก็ไม่มีโอกาสที่จะเข้าศึกษาได้ ข้อจำกัดเหล่านี้ อาจเกิดจากปัญหาหลายด้าน เป็นต้นว่า สติปัญญา เศรษฐกิจ การคมนาคมไม่สะดวก เพราะอยู่ห่างไกลจากเมืองหลวง

มาก ตลอดจนต้องทำงานเต็มวัน ทำให้เขาไม่มีโอกาสได้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นไป
ดังนั้น การเสนอการจัดการศึกษาในรูปแบบใหม่ ๆ จึงเกิดขึ้น ทั้งนี้ก็เพื่อจะสนอง
ความต้องการให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน และส่งเสริมการศึกษาให้เข้ากับสภาวะ
สังคม เศรษฐกิจ ในบรรดา รูปแบบวิธีการในการจัดการศึกษา เพื่อให้เหมาะสมกับภาวะ
การณ์ทางการศึกษาในปัจจุบันนั้น ระบบการสอนทางไกล เป็นระบบการจัดการแบบใหม่
ระบบหนึ่งที่น่ามาใช้กับผู้เรียนจำนวนมาก และช่วยให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จ
เหมาะสมกับสภาพของปัจจุบัน

เพื่อเป็นการเปิดโอกาสและขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับผู้เรียนโดยไม่จำกัด
เพศ วัย อาชีพ หรือคุณวุฒิ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชจึงได้รับการสถาปนาขึ้น
เมื่อวันที่ ๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๑ มีวัตถุประสงค์ที่จะให้การศึกษาและส่งเสริมวิชาการ
และวิชาชีพชั้นสูง ทำการวิจัย ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เป็นมหาวิทยาลัย เปิดที่ใช้ระบบการสอนทางไกลสมบูรณ์-
แบบแห่งแรกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มหาวิทยาลัยแห่งนี้ยึดหลักการศึกษ
ตลอดชีวิตมุ่งพัฒนาคุณภาพของชีวิต และการทำงานของประชาชน เพิ่มพูนวิทยฐานะแก่ผู้ประกอบ
อาชีพ และขยายโอกาสทางการศึกษาสำหรับผู้สำเร็จมัธยมศึกษาอย่างกว้างขวางและ
ทั่วถึงทุกท้องถิ่น โดยการรับนักศึกษาไม่จำกัดจำนวนและไม่มีการสอบคัดเลือก ใช้ระบบ
การเรียนการสอนแบบ "สื่อประสม" ประกอบด้วยสื่อการสอนทางไปรษณีย์ วิทยุกระจาย-
เสียง วิทยุโทรทัศน์และวิธีการอื่น ๆ ที่ผู้เรียนสามารถเรียนได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้อง
มาเข้าชั้นเรียนตามปกติ (ปริดา พัฒนถาบุตร ๒๕๓๔ : ๔-๑๐)

เพอร์รี่ (Perry 1977 : 1) วูดเลย์ (Woodley 1980 : 3-4)
ได้อธิบายระบบการเรียนการสอนแบบ "มหาวิทยาลัยเปิด" ไว้ใกล้เคียงกันว่า เป็นระบบ
การดำเนินงานระดับอุดมศึกษาที่เปิดโอกาสให้ประชาชนที่สนใจได้เล่าเรียนในระดับ
มหาวิทยาลัย โดยไม่ต้องผ่านการสอบคัดเลือก ไม่ต้องเข้ามานั่งฟังการบรรยายในชั้นเรียน
นักศึกษาสามารถศึกษาโดยผ่านสื่อต่าง ๆ ประสมประสานกัน เช่น ตำราหรือสิ่งพิมพ์ บทเรียน

ทางไปรษณีย์ ควบคู่ไปกับการรับชมและรับฟังรายการสอนทางวิทยุโทรทัศน์ และวิทยุกระจายเสียง การอภิปรายซักถามอาจารย์ผู้สอน ณ ศูนย์บริการการศึกษาที่จัดตั้งขึ้นในส่วนภูมิภาค โดยไม่ต้องเดินทาง เข้าสู่ส่วนกลาง มีการประเมินและวัดผลการเรียน โดยให้นักศึกษาทำงานที่ได้รับมอบหมายส่งไปที่มหาวิทยาลัย เพื่อให้คอมพิวเตอร์ตรวจการสอบไล่ประจำภาคการศึกษา เมื่อนักศึกษาทำงานตามที่กำหนดไว้และสอบผ่านครบตามหลักสูตรแล้วก็จะได้รับปริญญาบัตร ซึ่งมีศักดิ์และสิทธิ์ เหมือนปริญญาจากมหาวิทยาลัยปกติทุกประการ

✓ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เป็นมหาวิทยาลัยเปิดใช้ระบบการสอนทางไกล ✓
 ซึ่ง โอลมเบอร์ก (Holmberg 1977 : 9) คีแกนและรัมเบิล (Keegan and Rumble 1980 : 3) และบาท (Baath 1981 : 212) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง ระบบการสอนที่ผู้เรียนและผู้สอนไม่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันโดยตรง แต่ก็สามารถทำกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกันได้ โดยอาศัยสื่อการเรียนการสอนหลาย ๆ ประเภท เช่น ตำรา คู่มือเรียน เอกสารสิ่งพิมพ์ รายการวิทยุกระจายเสียง รายการวิทยุโทรทัศน์ ศูนย์การเรียนหรือการพบกลุ่มเป็นครั้งคราว ฯลฯ เป็นต้น การเรียนรู้ของผู้เรียนตามระบบนี้ ส่วนใหญ่เกิดจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากการศึกษาหาความรู้จากตำรา สื่อการเรียน และการทำกิจกรรมด้วยตนเองเป็นหลัก ผลสำเร็จของผู้เรียนในระบบนี้จึงขึ้นอยู่กับวินัยการ เรียนรู้ด้วยตนเองเป็นสำคัญ

การใช้เทคโนโลยีการศึกษาในระบบการสอนทางไกล ✓

ระบบการสอนทางไกลมุ่งใช้เทคโนโลยีการศึกษาทุกรูปแบบ เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพด้านบริหาร ด้านวิชาการ และด้านบริการ เทคโนโลยีการศึกษาเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับวิธีการ จึงจำเป็นต้องยึดวิธีการจัดระบบ (Systems Approach) ในการดำเนินงานและการแก้ปัญหา ดังนั้นการผลิตและการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาในระบบการสอนทางไกล (ชยียงค์ พรหมวงศ์ ๒๕๒๓ : ๓) จึงมีหลักการดังต่อไปนี้

๑. มีระบบการผลิตสื่อการศึกษาที่ผ่านการตรวจสอบและวิจัยหาประสิทธิภาพแล้ว

๒. ยึดหลักการใช้สื่อประสมที่จะถึงนักศึกษาจำนวนมากที่สุด และช่วยให้นักศึกษาเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด โดยจัดสื่อประสมในรูปแบบของชุดการสอนทางไกล

๓. เชื้ออำนวยการให้มีการกระจายรูปแบบของเทคโนโลยีทางการศึกษาทั้งประเภทวัสดุ (สิ่งสิ้นเปลือง) อุปกรณ์ (เครื่องมือต่าง ๆ) และวิธีการ (กลวิธี กิจกรรม กระบวนการ ฯลฯ) มาใช้โดยไม่เน้นเฉพาะการใช้อุปกรณ์ราคาแพง หรือวัสดุราคาถูกเพียงอย่างเดียว

๔. เน้นการเลือกผลิตและใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ และความพร้อมของประเทศโดยคำนึงถึงความคุ้มค่าระหว่างการลงทุนและผลลัพธ์ที่ได้ มิใช่มุ่งเพียงการลงทุนน้อยอยู่ตลอดเวลา

๕. มีการกำหนดบทบาทของสื่อแต่ละประเภทอย่างชัดเจน เพื่อป้องกันการใช้สื่อตั้งแต่สองอย่างขึ้นไปถ่ายทอดเนื้อหาสาระซ้ำกัน ทว่าควรใช้สื่อแต่ละประเภทให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาที่สอนและสนับสนุนซึ่งกันและกัน

การเรียนการสอนในระบบการสอนทางไกล ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสื่อประสมหลาย ๆ ชนิดผสมผสานกันอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนสามารถศึกษาโดยผ่านสื่อการสอนต่าง ๆ และผู้สอนก็สามารถสอนโดยผ่านสื่อการสอนได้ สื่อการสอนทางไกลในระบบมหาวิทยาลัย เปิดที่สำคัญ (อุทุมพร ทองอุไทย, ทองอินทร์ วงศ์โสธร และชัยยงค์ พรหมวงศ์ ๒๕๒๑ : ๑๒-๑๓) มีดังต่อไปนี้

๑. บทเรียนทางไปรษณีย์

๒. รายการวิทยุกระจายเสียงและรายการวิทยุโทรทัศน์ พร้อมทั้งกำหนด

รายการ

๓. อาจารย์สอนกลุ่มย่อยและอาจารย์ที่ปรึกษาประจำอยู่ตามสาขาใน

หัว เมือง

๔. การบ้านเป็นแบบฝึกหัดหรือโครงการประจำเดือน ซึ่งนักศึกษาจะต้อง
ทำส่งให้อาจารย์ตรวจ

๕. เทปบันทึกเสียงแบบตลับและแผ่นเสียงคำสอน

๖. วัสดุประเภทฟิล์ม เช่น สไลด์ ฟิล์มสตริป ฯลฯ

๗. อุปกรณ์ทดลองที่บ้าน (สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี)

๘. กำหนดการ เข้าพบอาจารย์เป็นรายเดือน

๙. วัสดุคอมพิวเตอร์ เช่น กระดาษคำตอบ แบบฝึกหัดสำหรับส่งให้คอมพิวเตอร์

ตรวจและให้คะแนน

๑๐. การเรียนภาคฤดูร้อน ประมาณ ๒-๔ สัปดาห์

ในการเรียนรู้จากสื่อด้วยตนเอง เพียงชนิดเดียวก็อาจทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้
ได้ไม่กว้างลึกเท่าที่ควร เพราะสื่อแต่ละชนิดก็มีข้อจำกัดในตัวของมันเอง สื่อบางชนิด
ไม่อาจจะให้ความรู้แก่ผู้เรียนได้สมบูรณ์ด้วยตัวของมันเองได้ ต้องอาศัยสื่อชนิดอื่น ๆ
ประกอบด้วย (กร สกาว ๒๕๒๗ : ๕๖-๖๐) การผลิตสื่อการสอนทางไกลนอกจาก
จะจำเป็นต้องยึดวิธีการจัดระบบแล้ว การผลิตสื่อประสมหลาย ๆ ชนิดนั้นจะต้องมีการ
บูรณาการวิชาที่มีความสัมพันธ์ของเนื้อหาและประสบการณ์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

การผลิตสื่อการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

การผลิตสื่อการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ทำโดยการ
บูรณาการ (integrate) เนื้อหาวิชาต่าง ๆ เข้าเป็นชุดวิชา ๑ ชุดวิชามีค่าเท่ากับ
๖ หน่วยกิต ๑ ชุดวิชาประกอบด้วย ๑๕ หน่วยการสอน แต่ละหน่วยการสอนจะแยกย่อย
ออกเป็นตอน และหัวเรื่องตามลำดับ ผู้เรียนจะใช้เวลาศึกษาประมาณ ๑๕ สัปดาห์
ทบทวนก่อนสอบ ๑ สัปดาห์ มหาวิทยาลัยจะแต่งตั้งกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชาแต่ละชุด
วิชาขึ้นมา มีจำนวน ๗-๙ คน ประกอบด้วย ประธาน เลขานุการ กรรมการด้านวัดและ
ประเมินผล กรรมการด้านเนื้อหาวิชา และกรรมการด้านเทคโนโลยีการศึกษา

คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชา จะดูแลรับผิดชอบให้ชุดวิชานั้น ๆ ให้เป็นไปโดยถูกต้อง สมบูรณ์ทันความต้องการ และ เมื่อคณะกรรมการ เห็นว่า มีผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนั้น ๆ อยู่ ที่ใดก็ตาม คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชา ก็ จะ เรียง เชิญมา เป็นผู้ร่วมผลิตชุดวิชา ทั้งนี้ ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการประจำสาขาวิชาและสภาวิชาการ เสียก่อน เนื้อหาวิชาที่คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชาและผู้ร่วมผลิตชุดวิชาได้ เขียนขึ้นนั้น จะผ่าน การประชุมบูรณาการชุดวิชาสองครั้ง เพื่อให้มีคุณภาพอย่างแท้จริง สิ่งที่คณะกรรมการ กลุ่มผลิตชุดวิชาต้องรับผิดชอบ คือการผลิตสื่อการศึกษาในระบบการสอนทางไกลอันได้แก่ เอกสารการสอนและแบบฝึกปฏิบัติ ๑๕ หน่วยการสอน เทปเสียงประ^{ชุด}ชุดวิชาความยาว ๖๐ นาที ๑ ตลับ ในกรณีที่มีความจำเป็นจะต้องมีเทปเสียงประกอบชุดวิชามากกว่า ๑ ตลับ คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชาจะต้องขออนุมัติจากสภาวิชาการ นอกจากนั้นจะต้อง ผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์ ความยาว ๓๐ นาที ๓ รายการ รายการวิทยุกระจายเสียง ๒๐ นาที ๑๗ รายการ และผลิตสื่อวัสดุทัศนประกอบการสอนเสริมอีกด้วย

รายการวิทยุโทรทัศน์ในฐานะสื่อการสอนทางไกล

ในเรื่องความต้องการสื่อการศึกษาในการระบบการสอนทางไกลนั้น ได้มีการ ทำวิจัยสำรวจความต้องการใช้ เทคโนโลยีทางการศึกษาในมหาวิทยาลัย เปิดพบว่า สื่อการศึกษาที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับมหาวิทยาลัย เปิดคือ ตำรา สิ่งพิมพ์ การเรียนทาง ไปรษณีย์ วิทยุและโทรทัศน์ ร้อยละ ๔๐ และศูนย์การศึกษาร้อยละ ๕๕ (มีรัฐวิ คุณวิ ๒๕๑๕ : ค)

ในบรรดาสื่อมวลชนที่มีบทบาทสำคัญมากในการให้การศึกษาคือวิทยุและโทรทัศน์ โทรทัศน์นั้นเป็นสื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพ เพราะจะสามารถที่จะให้เห็นทั้งภาพและได้ยิน เสียง จึงสามารถที่จะให้ความรู้ในทุกรูปแบบนับตั้งแต่ความรู้ง่าย ๆ ไปหาขบวนการที่ ซับซ้อนได้ เป็นเครื่องมือที่สามารถจะสอนได้ เหมือนกับสอนโดยครูโดยตรง เหมือนกัน (ทัศนิต วัฒนโธ ๒๕๒๐ : ๑๑)

เมื่อพิจารณาคุณค่าพิเศษของโทรทัศน์ที่มีต่อการศึกษาแล้ว จะเห็นได้ว่ามีอยู่หลายประการซึ่ง ชม ภูมิภาค กล่าวไว้ดังนี้ (ชม ภูมิภาค ๒๕๑๕ : ๕๐-๕๑)

๑. เป็นเครื่องมือที่จะเข้าถึงคนหมู่มากได้พร้อม ๆ กันโดยสะดวกและประหยัด
๒. เป็นการผสมผสานส่วนที่ดีที่สุดของวิทยุและโทรทัศน์เข้าด้วยกัน
๓. เป็นเครื่องมือที่สามารถเอาชนะเลิศของการเรียนรู้หลายประการ เพราะสามารถที่จะเสนอความคิดสำคัญ สร้างทัศนคติให้ข่าวสารสำคัญ โดยไม่จำเป็นต้องให้ผู้รับจะต้องมีความสามารถทางภาษาสูง หรือต้องอยู่ ณ สถานที่เกิดเหตุการณ์นั้นด้วย
๔. เป็นการขยายความสัมพันธ์ส่วนตัวของครูที่เก่ง ๆ หรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะให้ถึงผู้รับมาก ๆ
๕. โทรทัศน์จะช่วยให้เกิดการปรับปรุง และพัฒนาการทางสังคมที่สำคัญ
๖. มีความปัจจุบันทันด่วน ทำให้ผู้รับสนใจมากและยอมก่อให้เกิดการเรียนรู้สูง
๗. โทรทัศน์สามารถนำเอาอุปกรณ์การศึกษาอื่น ๆ เช่น ของจริง รูปภาพ ภาพยนตร์และอื่น ๆ เข้ามาใช้ร่วมกันด้วยความสะดวก การใช้อุปกรณ์การศึกษาหลายอย่างร่วมกันเช่นนี้ ย่อมทำให้ผู้เรียนเข้าใจดี
๘. การวิจัยพบว่า โทรทัศน์ใช้สอนหลักการ ความคิดรวบยอด และกฎเกณฑ์ ได้ผลดีที่สุด

นับว่าวิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่รวมคุณสมบัติของวิทยุ ภาพยนตร์ และหนังสือพิมพ์เข้าด้วยกัน คือผู้ชมสามารถได้ยินเสียง เช่นเดียวกับวิทยุ ได้เห็นภาพ เช่นเดียวกับภาพยนตร์ และได้อ่านตัวหนังสือ เช่นเดียวกับหนังสือพิมพ์ วิทยุโทรทัศน์จึงเป็นสื่อมวลชนที่แสดงเหตุการณ์ต่าง ๆ ให้เห็นอย่างชัดเจนที่สุด ฉะนั้นวิทยุโทรทัศน์จึงสมบูรณ์ที่จะให้ความรู้ ทัศนคติ ความชอบซึ่งในฐานะที่จะพัฒนาคนให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น (วิทยาสร ท่อแก้ว ๒๕๒๕ : ๑๐) โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้วยเหตุผลที่ว่า การรับรู้ของมนุษย์เราเกิดจากการ

ได้เห็น ๗๕ % จากการได้ยิน ๑๓ % จากการสัมผัส ๖ % จากรส ๓ % จะเห็นได้ว่า
วิทยุโทรทัศน์สามารถให้ทั้งการเห็นและการได้ยิน รวมผลแล้วจะได้ถึง ๘๘ % จึงนับว่า
วิทยุโทรทัศน์มีคุณสมบัติพร้อมที่จะ เป็นสื่อมวลชนทางการศึกษา (อรรถพร เขียวถาวร
๒๕๒๐ : ๑๑๗)

อุทุมพร ทองอุไทย และคณะ (๒๕๒๑ : ๑๕-๑๖) ได้กล่าวไว้ในรายงานผล
การวิจัย เรื่องความคิด เห็นของประชาชนต่อมหาวิทยาลัย เปิดว่า มีเหตุผลสนับสนุนหลาย
ประการที่มหาวิทยาลัย เปิดต้องมีการออกอากาศรายการวิทยุโทรทัศน์ กล่าวคือ

ประการแรก ค่าใช้จ่ายต่อรายหัวของนักศึกษาในการสอนทางวิทยุและโทรทัศน์
นั้นต่ำกว่าการสอนโดยใช้สื่อการสอนอย่างอื่น เช่น ส่องเทปบันทึกเสียง ภาพยนตร์แบบดัด
แผ่นเสียง ฯลฯ ไปให้นักศึกษาผู้เรียนที่มหาวิทยาลัย เปิดในประเทศอังกฤษ ค่าใช้จ่ายใน
การผลิตรายการต่อรายหัวนักศึกษา เป็นเงินรายการละ ประมาณ ๓๐ บาท และยังเป็น
รายการวิทยุแล้วจะตกเพียง ๘ บาท เท่านั้น

ประการที่สอง การศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยนั้นมีประสบการณ์และความรู้บาง
อย่างที่นักศึกษาแสวงหาด้วยตนเองไม่ได้ แม้จากการอ่านตำรา หากขาดประสบการณ์และ
ความรู้เหล่านี้แล้ว นักศึกษามหาวิทยาลัย เปิดอาจขาดคุณลักษณะที่จะ เป็นบัณฑิตที่ดีได้
รายการทางโทรทัศน์และวิทยุจะ เปิดทางให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์และความรู้เหล่านี้
เพื่อ เป็นการประกันในเรื่องคุณภาพทางการ

ประการที่สาม การสอนทางโทรทัศน์และวิทยุในรูปของวิทยุทัศน์จะสนองความ
ต้องการของนักศึกษา ซึ่งเป็นผู้ใหญ่ที่ต้องทำงานตอนกลางวันให้สามารถติดตามบท เรียน
ได้ในตอน เย็น รายการอภิปรายและสัมภาษณ์ต่าง ๆ จะช่วยท้าทายให้นักศึกษาคิดแก้ปัญหา
และปรบตนให้ทันต่อความ เคลื่อนไหวต่าง ๆ

ประการที่สี่ รายการโทรทัศน์จะช่วยสอน เนื้อหาที่แม่ในมหาวิทยาลัย สามีญัก
หาไม่ได้ เช่นรายการภาพยนตร์ที่จัดสร้างมาอย่างดี เปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญจากสาขา
เข้ามาช่วยให้ความรู้อย่าง เต็มที่

ประการที่ห้า รายการสอนวิชาสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งต้องมีการสาธิตการทดลองต่าง ๆ ให้นักศึกษาทางบ้านได้ปฏิบัติตาม เนื่องจากเครื่องมือทดลองพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ส่งไปให้นักศึกษาทางไปรษณีย์ นักศึกษาจะต้องมีตัวอย่างการทดลอง เพื่อให้ปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง

ประการสุดท้าย รายการโทรทัศน์จะทำให้นักศึกษารู้สึกว่ายู่ใกล้ชิดกับมหาวิทยาลัย สร้างความมั่นใจให้นักศึกษาว่าตนเองไม่ได้ถูกทอดทิ้ง และสร้างความหวังให้ผู้เรียนทุกคนว่าความรู้ที่ได้รับจากมหาวิทยาลัยนั้น เพียงพอที่จะทำให้เขาสำเร็จ เป็นบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถ เท่าเทียม หรือมากกว่าบัณฑิตที่สำเร็จจากมหาวิทยาลัย-สามัญทั่วไป

การสอนทางวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ มีความสำคัญต่อการศึกษาในมหาวิทยาลัย เปิดเป็นอย่างมาก หลายประเทศได้จัดตั้งสถานีโทรทัศน์การศึกษาขึ้น เพื่อเป็นสื่อการสอนสำหรับมหาวิทยาลัย เปิด โดยเฉพาะบางประเทศถึงกับให้มรดก "โทรทัศน์" เป็นส่วนหนึ่งของชื่อสถาบันนั้นด้วย เช่น วิทยาลัยทางทีวีชิคาโก วิทยาลัย-เทคนิคทางโทรทัศน์ของโปแลนด์ วิทยาลัยทางโทรทัศน์ของเยอรมันตะวันตก และโรงเรียนทางโทรทัศน์ของเยอรมันตะวันออก ส่วนประเทศอื่นที่ใช้โทรทัศน์และวิทยุ เป็นสื่อการสอนที่สำคัญได้แก่ อังกฤษในโครงการมหาวิทยาลัยเปิด ญี่ปุ่นและรัสเซียในโครงการวิทยาลัยทางไปรษณีย์ และสหรัฐอเมริกาในโครงการศึกษาผู้ใหญ่ของมลรัฐต่าง ๆ

การเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยระบบ เปิดในต่างประเทศเท่าที่ผ่านมา ได้พบว่าวิทยุโทรทัศน์มีส่วนช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ดังที่ อุทุมพร ทองอุไทย และคณะ (๒๕๒๑: ๓๖) ได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานระบบมหาวิทยาลัย เปิดที่น่าจะนำมาสรุปดังนี้ พ.ศ. ๒๕๐๒ สหรัฐอเมริกาได้สรุปผลการวิจัยการดำเนินงานของวิทยาลัยโทรทัศน์ชิคาโก ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๔-๒๕๐๒ ว่า โปรแกรมอนุปริญญาสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพทางโทรทัศน์วงจรเปิด วิชาที่เปิดสอนทุกวิชาสามารถออกอากาศทางโทรทัศน์โดยไม่ทำให้คุณค่าของวิชาการหายไป

หน่วยกิตที่นักศึกษาสะสมได้จากการเรียนในวิทยาลัยทางโทรทัศน์ เป็นที่ยอมรับของสถาบันการศึกษาและหน่วยงานทั่วไป สมฤทธิ์ผลการเรียนของนักศึกษาที่บ้านสูงกว่านักศึกษาที่เรียนในชั้นภาคกลางวันอย่างมีนัยสำคัญ สมฤทธิ์ผลของนักศึกษาที่บ้านเท่ากับหรือดีกว่านักศึกษาผู้ใหญ่ที่มาเรียนภาคค่ำในวิทยาลัย เมื่อเปรียบเทียบการเรียนของนักเรียนของนักศึกษาที่บ้านกับนักศึกษาที่เรียนจากโทรทัศน์ในชั้นเรียนในรายการเดียวกัน นักศึกษาที่บ้านมีสมฤทธิ์ผลสูงกว่านักศึกษาที่เรียนจากโทรทัศน์ในชั้นเรียน พ.ศ. ๒๕๐๖ ลอร์ด รอปบิน และคณะ ได้ทำการวิจัยและเสนอแนะให้มหาวิทยาลัยในอังกฤษทดลองกระบวนการเรียนทางไปรษณีย์ โดยมีการสอนระหว่างปิดภาคและปฏิบัติการ และเน้นว่าการใช้โทรทัศน์อาจมีศักยภาพที่จะช่วยนักศึกษาบางเวลาและนักศึกษาทางไปรษณีย์ได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้รายการวิทยุโทรทัศน์ ได้ถูกนำมาใช้ในการเรียนการสอนระดับต่าง ๆ อย่างกว้างขวางและมีประสิทธิภาพ ดังจะเห็นได้จากผลการวิจัยของ กุสตาฟส์สัน (Gustavsson 1957 : 57-62) ได้ทดลองใช้โทรทัศน์สอนในโรงเรียนอาชีวศึกษาในประเทศสวีเดน ผลของการศึกษาทดลองมีดังนี้ โทรทัศน์เป็นนิมิตใหม่ที่จะใช้เป็นสื่อได้อย่างดี นักเรียนสนใจและประหยัดเวลาในการสอน เพิ่มเปอร์เซ็นต์การรับรู้แก่นักเรียนถึง ๒๕-๓๐ เปอร์เซ็นต์ สามารถแสดงเทคนิคต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน และประสิทธิภาพของครูเพิ่มขึ้น ชาร์ล โอ นีด (Charles O Neidth 1967 : 469) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการใช้เทปโทรทัศน์ทำการสอนทักษะการเรียนให้นักเรียนระดับมหาวิทยาลัย สรุปผลว่าการสอนโดยใช้เทปโทรทัศน์มีความเหมาะสม และได้รับความสนใจมากและช่วยพัฒนาการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี เวลาที่ใช้เสนอรายการก็ไม่มีผลต่อการเรียนการสอนถ้ารายการที่เสนอมีคุณค่า เอลรอด (Elrod 1972 : 5823) ได้ทดลองใช้เทปโทรทัศน์เป็นเครื่องมือในการสอนลักษณะกฎเกณฑ์ในการขับร้องที่มหาวิทยาลัยจอร์เจีย สรุปได้ว่าการใช้เทปโทรทัศน์สามารถสอนดนตรีได้ทุกเรื่อง สำหรับการวิเคราะห์และการสังเกต และสำหรับฝึกครูดนตรี

๒๕๒๓

ประเทศไทยได้มีการนำโทรทัศน์มาใช้เพื่อการศึกษาโดยตรงเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๓ โดยเทศบาลนครกรุงเทพฯ ต่อมาเมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๒๐ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เริ่มทำการสอนทางวิทยุโทรทัศน์ และเมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๒๓ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ได้เริ่มเปิดรับนักศึกษารุ่นแรกและเริ่มทำการสอนทางวิทยุโทรทัศน์ เป็นครั้งแรก

✓ รายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชผลิตขึ้นเพื่อใช้เป็นสื่อการสอนทางไกลประกอบชุดวิชาต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย โดยเลือกเนื้อหาบางหน่วยบางตอนของชุดวิชาที่เหมาะสมจะทำเป็นรายการวิทยุโทรทัศน์ มาจัดทำเป็นรายการเสนอทางโทรทัศน์ แพร่ภาพสู่ประชาชนโดยทั่วไป รายการวิทยุโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชแพร่ภาพออกอากาศทุกวัน ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง ๔ (อสมท.) ช่อง ๕ ขอนแก่น ช่อง ๗ สุราษฎร์ธานี ช่อง ๘ ลำปาง ช่อง ๙ ภูเก็ต และช่อง ๑๐ หาดใหญ่ ในปีการศึกษา ๒๕๒๓ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ได้ผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ๑๕๗ รายการ ปีการศึกษา ๒๕๒๔ ผลิต ๓๖๓ รายการ ปีการศึกษา ๒๕๒๖ ผลิต ๓๒๖ รายการ และในภาคการศึกษาที่ ๑/๒๕๒๗ ได้ผลิตรายการไปแล้ว ๘๔ รายการ

การผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นั้น คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชาจะช่วยกันพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของรายการวิทยุโทรทัศน์สำหรับชุดวิชานั้น ๆ แต่ละรายการ วัตถุประสงค์ในการผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์ (ชื่อยยงค์ พรหมวงศ์, บรรยาย) ได้แก่

๑. เพื่อสร้างความพร้อม หรือปูพื้นฐานให้นักศึกษาสามารถศึกษาหน่วย หรือชุดวิชาอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น
๒. เพื่อขยายความหรือประเด็นที่ยากต่อการทำความเข้าใจ
๓. เพื่อสรุปประเด็นหรือบทเรียน

๔. เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ หรือทำให้เกิดความคิดอันกว้างขวาง เสมือน
หนึ่งหนังสืออ่านประกอบบทเรียน

๕. เพื่อเสนอขั้นตอนหรือกระบวนการที่ซับซ้อนซึ่งสื่อการสอนชนิดอื่นไม่มี
ประสิทธิภาพเท่าเทียม

๖. เพื่อเสนอขั้นตอนหรือความต่อเนื่องในการเคลื่อนไหว

หลังจากคณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชานั้น ๆ พิจารณาวัตถุประสงค์และประเด็น
ที่จะผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์แล้ว นักเทคโนโลยีการศึกษาจะเป็นผู้กำหนดรูปแบบของ
รายการ รูปแบบรายการที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เคยผลิต ได้แก่

๑. รายการละคร
๒. รายการสารคดี
๓. รายการสาระละคร
๔. รายการสนทนา
๕. รายการสถานการณ์จำลอง
๖. รายการบรรยาย
๗. รายการอภิปราย
๘. รายการสาธิต
๙. รายการนิตยสารทางอากาศ

หลังจากคณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชาได้เห็นชอบแล้ว ศูนย์บริการการสอนทาง
วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ สำนักเทคโนโลยีการศึกษาจะเป็นผู้ผลิต โดยมีระบบ
การผลิต ๔ ขั้นตอนต่อไปนี้ คือ

๑. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่จะผลิต เป็นรายการสอน
๒. เขียนบท โดยกำหนดภาพและเสียงตามรูปแบบของรายการวิทยุโทรทัศน์
ซึ่งเหมาะสมกับเนื้อหาประสบการณ์มากที่สุด

๓. ผลิตรายการตามบท
๔. ตัดต่อเพื่อให้รายการต่อเนื่องกลมกลืน
๕. ทดสอบประสิทธิภาพ โดยทดลองใช้รายการวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์กับกลุ่มตัวอย่าง และปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพ

สำนักเทคโนโลยีการศึกษา จะเป็นผู้แต่งตั้งพิธีกรสำหรับรายการวิทยุโทรทัศน์ ประจำชุดวิชาต่าง ๆ โดยคัดเลือกจากผู้ที่สามารถสอบผ่าน หรือมีใบอนุญาตให้เป็นผู้ประกาศจาก กรมประชาสัมพันธ์ ของคณะกรรมการบริหารวิทยุและโทรทัศน์ (กบว.) และนักเทคโนโลยี การศึกษาประจำกลุ่มผลิตชุดวิชานั้น ๆ จะทำหน้าที่กำกับรายการในระบบการทำงานของ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชาจะได้รับรายงานความ ก้าวหน้าในด้านการผลิตจากกรรมการของกลุ่มผลิตชุดวิชาซึ่งเป็นนักเทคโนโลยีการศึกษา ทุกชั้นตอน และเป็นผู้อนุมัติและรับรองสื่อประเภทวิทยุโทรทัศน์

นับตั้งแต่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เริ่มผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อ การศึกษามาจนถึงปัจจุบัน รวมระยะเวลาเกือบ ๖ ปี ได้ผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์จน ถึงภาคการศึกษาที่ ๑/๒๕๒๗ เป็นจำนวนมากกว่า ๘๓๐ รายการ ได้เคยมีผู้ทำการวิจัย เกี่ยวกับคุณภาพของรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ได้พบว่าจากจำนวนนักศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ๓,๒๖๒ คน ผู้ตอบแบบ- สอบถาม ร้อยละ ๓๒.๐๗ เห็นว่าคุณภาพของรายการวิทยุโทรทัศน์ควรปรับปรุง สิ่งที่ควร ปรับปรุงได้แก่ รายละเอียดมากเกินไป จับประเด็นไม่ได้ร้อยละ ๔.๑๔ นำเป็ร้อยละ ๗.๐๑ ไม่มีสาระของรายการเท่าที่ควร ร้อยละ ๖.๗๓ รายการมีคุณภาพไม่ดีและหนัก เกินไป ร้อยละ ๔.๕๖ และ ๔.๑๔ ตามลำดับ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, สำนักเทคโนโลยีการศึกษา, ฝ่ายจัดระบบและวิจัยสื่อการศึกษา ๒๕๒๔ : ๖๖) และ จากการวิจัยของ นายวิฑาธร ท่อแก้ว (๒๕๒๕ : ๔๖-๔๗) ได้พบว่าร้อยละ ๑๑.๓๔ ของประชาชนทั่วไป จำนวน ๖,๖๗๕ คน จาก ๕๗๖ อำเภอทั่วประเทศเห็นว่า รายการ วิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชควรปรับปรุง สิ่งที่ควร ปรับปรุงได้แก่ ผู้ดำเนินกร/พิธีกร ร้อยละ ๓๑.๑๔ วิทยากร ร้อยละ ๔.๖๖ รูปแบบ

รายการร้อยละ ๒๘.๕๔ คุณภาพของเสียงร้อยละ ๕๐.๒๕ คุณภาพของภาพร้อยละ ๔๓.๕๑ ความกลมกลืนของภาพและเสียงร้อยละ ๓๕.๕๔

ผู้วิจัย เห็นว่า ในการปรับปรุงคุณภาพของรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชนั้น การได้มาซึ่งข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวกับรูปแบบการนำเสนอรายการที่เหมาะสมกับลักษณะ เนื้อหาวิชา และเทคนิคการผลิต ซึ่งจะได้มาจากการวิจัย เรื่องการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มผู้ผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการนำเสนอและ เทคนิคการผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จะเป็นแนวทางในการปรับปรุงและผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ให้ เป็นสื่อการสอนระบบทางไกลที่ทำหน้าที่ถ่ายทอด เนื้อหาสาระ ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย